

לעכב או לא לעכב, זאת השאלה

האם זכות העיכבון של עורך דין מוגבלת רק לתיק שבו קיים החוב של שכר הטרחה? בעניין מנורה הבהיר בית המשפט העליון כי אמנם כן. לעומת זאת, בהחלטה שפרסמה לאחרונה ועדת האתיקה יש הבחנה בין עיכוב מסמכים לעיכוב כספים על בסיס ההנחה כי הקביעה בפסק הדין ניתנה כאמירת אגב לא מחייבת

מיכל עופר־צפוני

ד"ר מיכל עופר־צפוני,
חברת סגל במכללה
האקדמית נתניה,
מרצה לאתיקה מקצועית
ולדיני קניין

מקצועית 56, 1.2.2015). האומנם תשובה זו נכונה ומדויקת?

עיכבון הוא זכות על פי דין לעכב נכס כערוכה לחיוב עד שישולק החיוב. העיכבון מאפשר לנושה להחזיק בידיו נכס של החייב כאמצעי לחץ לתשלום החוב. מהותה של זכות העיכבון ואופן הפעלתה קבועים בסעיף 11 לחוק המיטלטלין, אולם סעיף זה אינו מקים את הזכות. זכות העיכבון יכולה לקום על פי הסכם, ויש מצבים שבהם היא קמה מכוח הדין.

מרבית סעיפי החוק המקים את זכות העיכבון במצבים שונים מגדירים במפורש את הנכס שאפשר לעכב. למשל סעיף 5 לחוק חוזה קבלנות מאפשר לקבלן

ועדת האתיקה הארצית נשאלה לאחרונה אם זכות העיכבון של עו"ד מוגבלת רק לכספים שהגיעו לעורך הדין מאותו תיק שבו קיים חוב שכר הטרחה. תשובת הוועדה לשאלתה הייתה כי יש להבחין בין עיכוב מסמכים לעיכוב כספים. "בכל הנוגע לעיכוב

כספים, הדברים יתפרשו לפי נסיבות העניין, באופן שייתכן וניתן יהיה לעכב כספים שהתקבלו בגין תיק אחד, עקב חוב שכר טרחה שנוצר בתיק אחר". העורכת הוסיפה הסבר להחלטה: הוועדה סבורה כי הדברים שנקבעו בעניין מנורה (שיפורטו להלן) הם אמרת אגב שאינה מחייבת, וגם אם כן – תחולתה על עיכוב מסמכים בלבד ולא על עיכוב כספים (החלטה 133/13, אתיקה

הקביעה בעניין מנורה, הגם שנעשתה בקצרה, נקבעה באופן ברור כהלכה, והיא אינה מבחינה בין מסמכים לכספים אלא קובעת כי יש להשוות את סעיף 88 לסעיפי הדין האחרים, ללא קשר לשאלה אם מדובר בכספים או במסמכים

דין קצר קיבל למעשה את ערעור מנורה. אמנם פסק הדין מאשר הסכם בין הצדדים, אולם בית המשפט הוסיף לאישור ההסכם את הקביעה כי "הפירוש שניתן לסעיף 88 לחוק לשכת עורכי הדין, תשכ"א – 1961, בדבר זכות העכבון אינו מקובל עלינו, וזכות זו – בדומה לזכויות עכבון אחרות במשפט האזרחי – נתונה אך לגבי התיק מושא סכסוך שכר הטרחה" (ע"א 7097/02 (2002), להלן: **עניין מנורה**). כלומר, בית המשפט העליון במילים ספורות הבהיר את עמדתו כי זכות העיכבון הנתונה לעורך דין עומדת לו רק בתיק שממנו נוצר החוב.

פעם נוספת הגיע נושא זה לבית המשפט העליון בסכסוך שעסק בעורכי דין שעיכבו כספים של חברה בהליכי פירוק ולא העבירו אותם לקופת הפירוק. לטענתם הם לא קיבלו שכר טרחה עבור שירותים שונים שנתנו לחברה ולכן עיכבו את הכספים, אף שמקורם לא היה מהשירותים שבגינם נוצר החוב. בית המשפט התייחס לדברים שנקבעו בעניין מנורה כאל אמרת אגב, והוסיף כי בכל מקרה הם אינם משליכים בהכרח על העניין הנדון, שכן בעניין מנורה עוכבו מסמכים, ואילו בעניין הנדון עוכבו כספים

"שהינם נכסים נחלפים וחסרי ייחוד. ככאלה, עיכור בם אינו גורם נזק לחייב, בהנחה שהחוב אכן קיים" (רע"א 6649/04 (2007), להלן: **עניין ארגון הקניות**). יש לציין כי בפסק דין זה נאמרו הדברים בהערת אגב, שכן מיד לאחריהם קבע בית המשפט כי אינו צריך להכריע בכך במקרה הנדון שכן בהמשך להלכת אוברזון (שתזכר להלן), הקובעת כי לעיתים אפשר לראות פעולות אחדות כעסקה אחת, השירותים שניתנו לפני מתן צו הפירוק הם בפועל עסקה אחת, לכן עיכובם מותר, להבדיל משירותים שניתנו לאחר צו הפירוק.

אני סבורה כי הקביעה בעניין מנורה, הגם שניתנה עתה בקצרה, נקבעה באופן המהווה הלכה, והיא אינה מבחינה בין מסמכים לכספים, אלא קובעת כי יש להשוות את סעיף 88 לסעיפי הדין האחרים,

לעכב את הנכס שנמסר לו לביצוע השירות כאשר בגין שירות זה נוצר החוב, וסעיף 12 לחוק השליחות מאפשר לשלוח לעכב נכס של השולח שהגיע לידי עקב השליחות כאשר בגין השליחות נוצר החוב. אולם סעיף 88 לחוק לשכת עורכי הדין מנוסח באופן רחב יותר וקובע כי להבטחת שכר טרחתו והוצאותיו רשאי עורך דין לעכב תחת ידו כספים, נכסים ומסמכים של הלקוח שהגיעו לידיו בהסכמת הלקוח עקב שירותו ללקוח. לא נקבע בסעיף כי נכסים, כספים ומסמכים של הלקוח שאפשר לעכב הם רק אלה שהגיעו לידי עקב השירות שבגיננו נוצר החוב. לכן כאשר קבלן מעוניין לעכב נכס של הלקוח בגין חוב שנבע משירות אחר שנתן ללקוח, אין הוא רשאי לעשות כן, אך נשאלת השאלה אם דין זה חל גם ביחס לעורך דין,

או עקב הנוסח השונה של הסעיף יש להבין כי עורך דין רשאי לעכב נכסים של לקוחו גם אם החוב שבגיננו מתבצע העיכוב נוצר עקב שירות אחר שנתן ללקוח.

מלומדים הציגו דעות חלוקות בעניין זה. זלצמן סבורה כי יש לפרש סעיף זה בפרשנות מצרה על פי הגישה הכללית ביחס לדיני העיכבון מכוח הדין, פרשנות המאפשרת

שרת עיכוב נכסי הלקוח רק מאותו תיק שממנו קיים החוב (ראו בספרה **עכבון** 175, ה"ש 57). בניגוד לה סבור וייסמן כי לאור נוסח הסעיף השונה מנוסחם של סעיפים אחרים, לעורך דין מותר לעכב את נכסי לקוחו שהגיעו לידי עקב השירות שנתן ללקוח גם בשל חוב צמח משירות אחר שניתן ללקוח (ראו במאמרו "הנכסים הכפופים לזכות העיכוב של עוה"ד" **הפרקליט** כג, 59).

שאלה זו עמדה לפני בית המשפט בסכסוך שאירע בין חברת מנורה לעו"ד קפלינסקי. עורך הדין טיפל עבור מנורה בתיקים רבים, ובשל חוב שנוצר לטענתו מאחד מהם עיכב את מסמכיה של מנורה בעשרות תיקים אחרים. בית המשפט המחוזי (הפ"ת"א) 638/02 קבע כי פרשנותה של זלצמן לא עולה בקנה אחד עם לשון החוק, אך בית המשפט העליון בפסק

הוועדה מעדיפה את הפרשנות המיטיבה עם האינטרסים של עורכי הדין ולא עם האינטרסים של הציבור. אם העדפה זו מוצדקת לדעתה, עליה להבהיר מדוע ולמה בחרה בפירוש זה

ללא קשר לשאלה אם מדובר בכספים או במסמכים. אם עיכוב כספים אינו גורם נזק (כאמירת האגב של בית המשפט בעניין ארגון הקניות), הרי לכאורה יש לאפשר עיכוב כספים גם לקבלן ולשלוח, גם אם הגיעו לידיהם עקב שירות אחר. אך מאחר שפירוש זה אינו עולה בקנה אחד עם הוראות חוק אלה ועם התפיסה הקיימת ביחס לזכות העיכוב, הלכת מנורה חלה על כל סוגי הנכסים בני העיכוב.

מהאמור לעיל עולה כי התשרי בה לשאלה אם עורך דין רשאי לעכב כספים של לקוח שהגיעו לידי מתיק אחר אינה ברורה דיה. נוסף על השאלה אם הקביעה בעניין מנורה היא הלכה או אמרת אגב, ואם היא חלה רק על מסמכים או גם על כספים, הרי שלאור הלכת אוברזון ולאור הדרך שבה הלך בית המשפט בעניין ארגון הקניות, ייתכנו מצבים שבהם יהיה אפשר לראות בטיפול בכמה עניינים עבור לקוח כעסקה אחת, ואז העיכוב מותר. ההבחנה נעשית על פי עובדות המיוחדות של כל מקרה ובשקילת ההסכם בין הצדדים – אם מדובר בהסכם מסגרת כללי או בהסכמים שונים, פרק הזמן שבו מתבצעות הפעולות, מועד ביצוע העיכוב ביחס למועד היווצרות החוב, ועוד (ראו עניין אוברזון 1776/97 (2000) וכן עניין לוגיסטיק ע"א 5789/04 (2007)).

לאור זאת, האם החלטת ועדת האתיקה נכונה ומדויקת? לטעמי החלטה זו לוקה בשלושה היבטים: האחד – תשובת הוועדה

אינה ברורה. כיצד יוכל עורך דין לדעת אם הוא רשאי לעכב כספים אם הוועדה קובעת שייתכן כי אפשר לעכב כספים, תלוי בנסיבות, ואין כל הסבר על הנסיבות המאפשרות זאת? השני – הוועדה הייתה צריכה להבהיר כי היא אינה רואה עיכוב כספים מתיק אחר כעבירה אתית, אולם כדי לא להטעות את ציבור עורכי הדין ולהביא לכך שבית המשפט יפסוק כי עיכבו כספים שלא כדין, היה עליה להבהיר את המצב המשפטי הנכון או לפחות להבהיר כי תשובתה נוגעת רק לאספקט האתי של העיכוב. עליה להבהיר כי אפשרות עיכוב כספים מתיק אחר במקרה הטוב, לא אושרה על ידי הפסיקה, וכי פרשנות הגיונית אפשרית היא כי פעולה זו נאסרה על ידה, אלא אם כן מתקיים המצב המיוחד שבו אפשר לראות את מכלול הטיפול בלקוח כעסקה אחת, ומתקיימים שאר התנאים שפורטו בעניין אוברזון. ההיבט השלישי – זהו מקרה נוסף שהוועדה מעדיפה את הפרשנות המיטיבה עם האינטרסים של עורכי הדין ולא עם האינטרסים של הציבור. אם העדפה זו מוצדקת לדעתה, הרי שעליה להבהיר מדוע ולמה בחרה בפירוש זה באמירה ערכית ברורה, ולא בהסתפקות בהתייחסות מבטלת לקביעתו של בית המשפט העליון.

אם עיכוב כספים אינו גורם נזק, הרי לכאורה יש לאפשר עיכוב כספים גם לקבלן ולשלוח, גם אם הגיעו לידיהם עקב שירות אחר. אלא שפירוש זה אינו עולה בקנה אחד עם הוראות החוק ועם התפיסה הקיימת ביחס לזכות העיכוב